

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY A FOTÓMŰVÉSZEK VÁROSA

Közel másfél évszázaddal ezelőtt, 1869-ben nyílt meg az első fényképészeti műterem Hódmezővásárhelyen, azóta a városban alkotó és az innen elszármazott fényképészek és fotóművészek jelentős fotóhagyatékot hoztak létre. Ez a hagyomány rendkívül heterogén, mert az alkotók között voltak profi fényképészek – Plohn Illés és József, Till Viktor és Aranka, Fodor Béla, Schnitzer Lajos, Lőkös Sándor, Bodrogi Imre, Lusztig Imre és mások – amatőrök, mint például – vitéz Szabó Gyula, Búzás István, Benes Gyula, Tornyai Imre –, valamint fotóművészek, közöttük – Lucien Hervé, Nagygyörgy Sándor, Kunkovác László, Kresz Albert, Eifert János, Dömötör Mihály – is.

Városunkban, amint láthatjuk, nagy és gazdag hagyománya van a fényképésznek. A régi korok fényképészei azonban nem (csak) gyönyörködtetni akarták a közönségüket, hanem tájékoztatni, megmutatni a környezetünkben zajló eseményeket és folyamatokat. Ezért, ha készültek is olyan képek, amelyeket ma már művészi alkotásnak tekinthetünk, az inkább az utókor ítéletét és ízlésvilágát tükrözik. Például Plohn Illést a szegedi árvízről készült sorozatának elkészítésekor a téma minél jobb és életszerűbb megörökítése mozgatta. Alábbi írásomban röviden azokat a fotóművészeket mutatom be, akik életművének egy részét a Tornyai János Múzeum gyűjteményei őrzik.

LUCIEN HERVÉ

Ha arra kérdésre keressük a választ, hogy kit tekinthetünk az első vásárhelyi fotóművészeknek, akkor a válasz: Lucien Hervé (1910-2007), aki Elkán László néven látta meg a napvilágot Hódmezővásárhelyen. Családjával 1918-ban Budapestre, majd 1929-ben Párizsba költözött. Művészeti érdeklődése ellenére banktisztviselőként kezdett dolgozni. Később divattervezőknek rajzolt, plakátokat, reklámokat és színházi díszleteket tervezett, és az elkészült műveit Lucien Hervé néven állította ki. 1938-ban Müller Miklóssal a *Marianne Magazinnál* kezdtek el dolgozni. Müller a képeket készítette, ő pedig a szöveget írta hozzájuk.

Együttműködésük Müller 1938-as Algériába településével megszűnt, ezt azonban Hervé nem vallotta be szerkesztőjének, inkább ő maga kezdett el fotózni. 1949-ben megismerkedett Le Corbusierrel, a 20. század modern építészetének egyik legmeghatározóbb alakjával, akinek 1965-ben bekövetkezett haláláig készített fényképeket. Számos megbízást kapott a kor legrangosabb modernista építészeitől, mint Alvar Aalto, Walter Gropius, Breuer Marcell, Pier Luigi Nervi, Richard Neutra, Oscar Niemeyer, Kenzo Tange. Építészeti fotói mellett megörökítette az utca emberét, hétköznapi életét, zsanereket fogalmazott meg képi nyelven, portrén megragadta a hírességek jellemző karaktereit. „Absztrakt” építészeti fotóiba belekomponálta a humánmotot, ugyanakkor portréi és életképei sem nélkülözik a geometrikus kompozíciós elemeket. Nevét a világhírre szert tett magyar származású fotográfusok: Robert Capa, Moholy-Nagy László, Munkácsi Márton, André Kertész és Brassai között tartják számon.

A fekete-fehér fényképezés mestere, a képszerkesztésben sajátos dramaturgia jellemzi képeit. A geometriai formák, a minimalizmus, az absztrakció érzékenység nélkül erősítik az érzelmi tartalom intenzitását.

Szülovárosában először 1978-ban „*Egy modern 16. századi város: Fatehpur Sikri, a mogulok fővárosa*” című fotósorozatát állítják ki. Majd 2002-ben a Tornyai János Múzeum rendezett kiállítást a művész és a szintén fotós Rodolf fia tiszteletére. Születésének centenáriumáról, az Emlékpontban az „*Elkán László hazatér – Lucien Hervé 100*” című kiállítással emlékeztek meg. 2012. március 15-én Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város közgyűlése posztumusz díszpolgári címet adományozott Lucien Hervének. 2014. március 27-én özvegye, Judith Hervé férje és fia 15-15 darab felvételét adományozta a Tornyai János Múzeumnak.

Lucien Hervé mellett a fia, Rodolf Hervé (1957-2003) is részét képi a vásárhelyi fotóművészetnek. A fiatal művész 1989 utolsó napjaiban érkezett Magyarországra, kifejezetten azzal a szándékkal, hogy dokumentálja a rendszervál-

tás utáni éveket. Magyar kultúrájú külföldiként sajátos szemszögből követte nyomon és rögzítette a változás éveit, miközben maga is intenzíven részt vett az időszak szubkulturális életében.

TERMÉSZETFOTÓZÁS

Hódmezővásárhelyen a Tisza, a Pusztta közelsége miatt a művészeket mindig is foglalkoztatta és máig foglalkoztatja a természet ábrázolása. Igaz ez természetesen a fényképészekre is, akik egy részét kiemelten érdekelte a természet világának ábrázolása, a pillanat törtrésze alatt lejátszódó történetek megörökítése. Így Nagygyörgy Sándort is (1933-1993), aki gyerekként került Vásárhelyre, majd 1953 és 1959 között a Magyar Képzőművészeti Főiskola festő szakán Bernáth Aurél és Kmetty János tanítványa volt. 1968-ban kezdett fényképezni, 1971-től tekintette magát hivatásos fotósnak. 1976-ig szabadfoglalkozású festő- és fotóművész. A Nimród című vadászlap munkatársa 1977 és 1993 között. Gyönyörű természetfotói, vadképei, tájképei, a természetközeli emberekről készített portréi tankönyvekben, vadászati kiadványokban, fotóalbumokban, virágokról szóló könyvekben jelentek meg. 1974 és 2004 között tizenkét önálló kiállítása volt, köztük 1999-ben Hódmezővásárhelyen. Hatalmas életművében nem jelentéktelenek sem portréi, sem riport- és épület felvételei. Am igaz elismerést és nemzetközi hírnevet természetfényképeivel szerzett, melyeknek jelentős része a mártélyi Holt-Tisza mentén készült. Ha azt mondjuk, hogy természetfotói kamerával filmre ábrázolt festmények, aligha tévedünk. Tevékenységének elsődleges célja volt a természet rejtett szépségeinek feltárása. Érdeklődését a múló világ megrendítő jelenetei, a táj, az állatok, a csend, a természetes és ember által alkotott világ harmonikus kapcsolatának, összefüggéseinek felfedezése, megértése és bemutatása, a humán és természeti szféra ötvözésének megragadása vezérelte. Feltárni azt, amit kevesen láthatnak, vagy látnak meg. 2016-ban özvegye a Tornyai János Múzeumnak adományozta hagyatéka egy részét.

AZ ELTŰNŐ TANYÁK KRÓNIKÁSAI

Hódmezővásárhely valaha hatalmas kiterjedésű tanyavilágáról is ismert volt, manapság azonban már csak a töredéke van meg ennek az egykor oly eleven és jól működő birtokformának. Az 1945 után beköszöntött társadalmi és gazdasági változások felszámolták létalapját, és ma már csak nyomokban találkozhatunk a vásárhelyi határban is tanyákkal. A romlás és az elmúlás utolsó perceiben Kunkovács László és Kresz Albert örökítette meg a gazdálkodás e lassan eltűnő formáját érzelemgazdag felvételeiken.

Kunkovács László (1942-) módos paraszti családban született. Speciális területe a vizuális antropológia. Etnográfiai, kultúrtörténeti, szociográfiai témáin évekig dolgozik, az elkészült képegyütteseket 1983 óta fotókiállításokká, fotóalbumokká fűzi össze. Nem holt tárgyakat gyűjt össze, hanem élethelyzeteket örökít meg, összefüggéseket keres a néprajzot fellazító emberismeret szellemében. Számba veszi a régi kultúrák vizuális üzeneteit, a sziklarajzokat, lefényképezi az eurázsiai sztyepp-övezetben és a tajgában élő kis népek életét. Művészi-tudományos fényképkiallításai itthon és külföldön kilenc országban, főként múzeumokban és a külhoni magyar intézetekben több mint százöt alkalommal kerültek közönség elé. 1978 óta rendszeresen jelennek meg tudományos publikációi. Az 1980-as évek elejétől járja Hódmezővásárhely határát, és fotózza a pusztuló tanyákat. 2000-ben a Tornyai János Múzeumban az addig készült felvételeit mutatta be a Puszták, tanyák, faluszélek című kiállításán, melyhez katalógus is készült. Állandó résztvevője a vásárhelyi kulturális életnek, több fotószimpóziumon is kiállított, rendszeresen a könyvbemutatói.

Kresz Albert (1939-) 1962-ben a Magyar Iparművészeti Főiskola szövöttanyag-tervező szakán diplomázott. A főiskola elvégzése után fotóriporterként kezdett dolgozni. Képeit külföldi és magyar lapok közölték. Könyvekhez, TV-műsorokhoz is készített fotókat. A Hanglemezgyártó Vállalatnál több mint 70 lemezborítója jelent meg. Csoportos kiállításokon 1965 óta rendszeres résztvevő, első egyéni kiállítását 1971 tartotta. A vásárhelyi fotószimpóziumokon rendszeresen szerepel. 2009-ben jelent meg *A tanya 2006-2008* című fotóalbuma, mely maróan hite-

les erővel mutatja be a vásárhelyi tanyavilág pusztulását.

EIFERT JÁNOS

Eifert János (1943-) 1960 és 1977 között a Honvéd Táncegyüttes hivatásos táncosa. Külföldi turnékon kezd fotózni 1968-ban. Művészetének itthon és külföldön az egyik legelismertebb képviselője, meghatározó egyénisége. Munkásságát nem lehet egységes stíluskategóriákba rendezni, sokoldalú, folyamatosan megújuló, kísérletező alkat. Tánc-, aktfotói, természetképei és az alkalmazott fotói alapozták meg ismertségét. Tanárként, előadóként, szakíróként és szakértőként is tevékenykedik. Szülővárosában, a Tornyai János Múzeum *Viszszapillantás – Retrospektív kiállítás* címmel 1998-ban, és *Képnovellák* címmel 2003-ban önálló, majd 2004-ben a *Párosan szép...* című, a Magyar Fotóművészek Szövetségének szervezésében megrendezett csoportos kiállításon mutatta be műveit. Rendszeres résztvevője a Vásárhelyi Fotószimpóziumnak. Az Alföldi Galériában 2006-ban Eifert János *Negyven év fotográfiai* címmel gyűjteményes, míg 2013-ban *Ars Poetica – Ötven év fotográfiai* címmel pályafutását összegző kiállítást rendeztek tiszteletére. Eifert Jánost 2013-ban Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város közgyűlése díszpolgári címmel tüntette ki. 2014-ben a Tornyai János Múzeumnak adományozott 30 db fotográfiát – vintage-, illetve mesterképia, – amelyek az ötvenéves fotográfiai tevékenységének keresztmetszetét adják.

DÖMÖTÖR MIHÁLY

Dömötör Mihálynak (1950-) a szülővárosa, a széles-tágas város, végtelen látóhatárával, a Holt-Tisza-part nyugalmaival, festőiségével nemcsak életének fő színtere, hanem életszemléletének, művészi ars poetikájának is meghatározója lett. Fiatalon kezdett fotózni, középiszolás diákként a vásárhelyi határt, a tanyákat, az ott lakó embereket és állatokat fényképezte. Mestereinek Pelbárt Jánost és Nagygyörgy Sándort tartja, nagy hatást gyakorolt rá Lucien Hervé munkássága. 1980-tól nyugdíjazásáig a Móra Ferenc Múzeum fotósa volt, az ország egyik legismertebb és legelismertebb műtárgyfotósaként tartják számon.

A Plohn-gyűjtemény üvegnegatívjait digitalizálta és reprodukciókat készített róluk. Közel háromszáz múzeumi katalógus, könyv és album fotóanyagát készítette. Az ő fotói szerepelnek a Vásárhelyi Őszi Tárlatok katalógusaiban, a vásárhelyi művészek albumaiban és számtalan Vásárhelyről szóló könyvben. 1990-től önálló művészi munkássága is kiteljesedett, művészetét számos egyéni és csoportos kiállításon mutatta be itthon és külföldön egyaránt. Egyéni kiállításai Hódmezővásárhelyen: *Negyven év, negyven kép* (1985), *Vásárhely anno* (1998), *Min-dig csak képek* (2005), *Memento* (2006), *Szórtfényben, Balkan University Shumen* (2010), *Fényképrejtvény* (2012), *Bét Hácháim – Élők Háza* (2014). 2006-ban az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulója tiszteletére – Plohn József 48-as honvédportréihoz hasonlóan – elkészítette 76 Csongrád megyei szabadságharcos portréját.

A VÁSÁRHELYI FOTÓSZIMPÓZIUM

A vásárhelyi fotószimpózium megrendezésének gondolatát 2003-ban Fodor József festőművész és felesége vetette fel. A szervezéssel járó feladatokat Tóth József „Füles” és Módos Gábor vállalták magukra, míg Eifert János és Dömötör Mihály a művésztársaik körében népszerűsítették a rendezvényt. A szimpóziumon országosan és Vásárhelyen elismert fotóművészek vettek és vesznek részt, teljesség igénye nélkül a művészek listája: Bahget Iskander, Balla András, Baricz Kati, Benkő Imre, Benyó Pál, Csák Miklós, Dozvald János, Dömötör Mihály, Eifert János, S. Faragó Gyöngyi, Fejér István, Fekete István, Gáti György, Gránitz Miklós, Herbst Rudolf, Inkey Alice, dr. Kocsis István, Kovács Kata, Kozák Albert, Kresz Albert, Kunkovács László, Módos Gábor, Molnár István Géza, Oravecz Attila, Patyi Árpád, Radics Márk, Rózsa Zsuzsa, Schäffer László, Siklós Péter, Szamódy Zsolt, Szél Ágnes, Takács Judit, Tóth József, Zsitva Tibor. A Vásárhelyi Fotószimpózium 2003-as első megrendezése óta az egyik legrangosabb vidéki fényképész rendezvényre nőtte ki magát, immár rendszeresen bemutatják anyagát Budapesten is.

Bernátsky Ferenc